

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 6 września 2018 r.¹

Sprawa C-386/17

Stefano Liberato
przeciwko
Luminicie Luisie Grigorescu

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny, Włochy)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 Artykuł 5 pkt 2 – Artykuł 27 – Artykuł 35 ust. 3 – Jurysdykcja, uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach dotyczących obowiązku alimentacyjnego – Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 – Artykuły 19 i 24 – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Zawisłość sporu – Naruszenie zasad dotyczących zawisłości sporu – Konsekwencje – Zakaz kontroli jurysdykcji sądu państwa pochodzenia

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 19 i art. 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000².
2. Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Stefanem Liberatem i Luminitą Luisą Grigorescu dotyczącego uznania przez sądy włoskie orzeczenia wydanego przez sądy rumuńskie dotyczącego związku małżeńskiego, odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych.
3. Niniejsza sprawa stanie się dla Trybunału okazją do określenia, czy naruszenie zasad dotyczących zawisłości sporu przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, może stanowić podstawę nieuznania orzeczenia wydanego przez ten sąd.
4. We wnioskach mojej analizy proponuję Trybunałowi, zgodnie z wyrokiem z dnia 19 listopada 2015 r., P³, uznanie w pierwszej kolejności, że art. 35 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001⁴ z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych⁵ oraz art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować jako zakazujące tego, by naruszenie zasad dotyczących zawisłości sporu, ustanowionych w art. 27

1 Język oryginału: francuski.

2 Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32; Dz.U. 2016, L 99, s. 34.

3 C-455/15 PPU, zwany dalej „wyrokiem P”, EU:C:2015:763.

4 W odniesieniu do potrzeby zastosowania tego rozporządzenia zob. pkt 43, 44 niniejszej opinii.

5 Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42; sprostowania: Dz.U. 2007, L 174, s. 28; Dz.U. 2009, L 311, s. 35.

rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, stanowiło podstawę nieuznania orzeczenia wydanego przez ten sąd, ze względu na sprzeczność z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie.

I. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie nr 44/2001

5. Artykuł 5 pkt 2 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

[...]

2) w sprawach alimentacyjnych – przed sąd miejsca, gdzie uprawniony do alimentów ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo – w wypadku, gdy sprawa alimentacyjna jest rozpoznawana łącznie ze sprawą dotyczącą stanu cywilnego – przed sąd, który ma jurysdykcję do rozpoznania tej sprawy według własnego prawa, chyba że jurysdykcja ta opiera się jedynie na obywatelstwie jednej ze stron”.

6. Artykuł 27 tego rozporządzenia brzmi następująco:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

2. Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu”.

7. Artykuł 28 rzeczonego rozporządzenia stanowi:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisłe są sprawy, które pozostają ze sobą w związku, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może zawiesić postępowanie.

2. Jeżeli sprawy takie są zawisłe w pierwszej instancji, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może na wniosek strony stwierdzić także brak swej jurysdykcji, jeżeli sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, ma jurysdykcję w tych sprawach, a połączenie spraw jest dopuszczalne zgodnie z jego prawem.

3. W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, że sprawy pozostają ze sobą w związku, jeżeli istnieje między nimi tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń”.

8. Artykuł 34 tego samego rozporządzenia przewiduje:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

1) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie;

[...]

- 3) orzeczenia nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym między tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie;
- 4) orzeczenia nie da się pogodzić z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim albo w państwie trzecim w sporze o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, o ile to wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki konieczne do jego uznania w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie”.

9. Artykuł 35 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„1. Orzeczenia nie uznaje się nadto, jeżeli jest ono sprzeczne z przepisami sekcji 3, 4 i 6 rozdziału II lub w wypadku przewidzianym w art. 72.

2. Przy badaniu podstaw jurysdykcji wymienionych w ust. 1 sąd lub inny właściwy organ państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd państwa członkowskiego pochodzenia oparł swą jurysdykcję.

3. Z zastrzeżeniem przepisów ust. 1, jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1”.

2. Rozporządzenie nr 2201/2003

10. W motywach: 11, 12, 21, 33 rozporządzenia nr 2201/2003 wskazano:

„(11) Obowiązki alimentacyjne są wyłączone z zakresu stosowania niniejszego rozporządzenia, ponieważ są już uregulowane w rozporządzeniu [...] nr 44/2001. Sądy mające jurysdykcję według niniejszego rozporządzenia z reguły będą miały jurysdykcję w sprawach alimentacyjnych na podstawie art. 5 [pkt] 2 rozporządzenia [...] nr 44/2001.

(12) Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej.

[...]

(21) Uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim powinno opierać się na zasadzie wzajemnego zaufania, a podstawy nieuznania orzeczenia powinny być ograniczone do niezbędnego minimum.

[...]

(33) Niniejsze rozporządzenie uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. W szczególności zmierza do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 Karty praw podstawowych [...]”.

11. Artykuł 12 przedmiotowego rozporządzenia zatytułowany: „Pozostałe jurysdykcje” w ust. 1 i 2 stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka;

oraz

b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

2. Jurysdykcja wykonywana zgodnie z ust. 1 ustaje:

a) gdy orzeczenie uwzględniające albo oddalające wniosek o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa stało się prawomocne;

b) w przypadkach, w których postępowanie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej jeszcze się toczy w chwili określonej w lit. a) – gdy orzeczenie w tym postępowaniu stało się prawomocne;

c) gdy postępowania, o których mowa w lit. a) i b) zostały zakończone z innej przyczyny”.

12. Artykuł 17 rzeczono rozporządzenia, zatytułowany: „Badanie jurysdykcji”, ma następujące brzmienie:

„Sąd państwa członkowskiego stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji, jeżeli postępowanie zostało wszczęte przed tym sądem w sprawie, w której nie ma jurysdykcji na podstawie niniejszego rozporządzenia i w której sąd innego państwa członkowskiego ma jurysdykcję na podstawie niniejszego rozporządzenia”.

13. Artykuł 19 tego rozporządzenia, zatytułowany: „Zawisłość sprawy i postępowania zależne”, przewiduje:

„1. Jeżeli pozwy lub wnioski o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa między tymi samymi stronami zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

2. Jeżeli pozwy lub wnioski dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej w odniesieniu do tego samego dziecka oraz na tej samej podstawie roszczenia zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

3. Jeżeli ustalona została jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu.

W takim przypadku strona, która wniosła pozew lub wniosek do sądu, przed którym wszczęto postępowanie później, może wnieść ten pozew lub wniosek do sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek”.

14. Artykuł 21 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany: „Uznawanie orzeczeń”, stanowi w ust. 1 i 4:

„1. Orzeczenie wydane w jednym państwie członkowskim jest uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania.

[...]

4. Jeżeli kwestia uznania orzeczenia zostaje podniesiona przed sądem państwa członkowskiego jako kwestia wstępna, sąd ten może ją rozstrzygnąć”.

15. Artykuł 22 tego rozporządzenia, zatytułowany: „Podstawy nieuznania orzeczenia dotyczącego rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa”, brzmi:

„Orzeczenia dotyczącego rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa nie uznaje się:

a) jeżeli takie uznanie jest oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie;

[...]

c) jeżeli orzeczenia nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym w postępowaniu między tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie; [...]

[...]”.

16. Artykuł 23 przedmiotowego rozporządzenia, zatytułowany: „Podstawy nieuznania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej”, ma następujące brzmienie:

„Orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej nie uznaje się:

a) jeżeli takie uznanie jest oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, biorąc pod uwagę dobro dziecka;

[...]

e) jeżeli orzeczenia nie da się pogodzić z późniejszym orzeczeniem dotyczącym odpowiedzialności rodzicielskiej, wydanym w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie;

[...]”.

17. Artykuł 24 tego rozporządzenia, zatytułowany: „Zakaz badania jurysdykcji państwa członkowskiego pochodzenia”, stanowi:

„Jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia orzeczenia nie może być badana. Badanie zgodności z porządkiem publicznym, o którym mowa w art. 22 lit. a) i art. 23 lit. a), nie może rozciągać się na przepisy o jurysdykcji przewidziane w art. 3–14”.

B. Prawo włoskie

18. Artykuł 150 codice civile (kodeksu cywilnego), zatytułowany: „Separacja”, stanowi:

„Dopuszcza się separację małżonków.

Separacja może mieć charakter separacji sądowej lub separacji za zgodą obojga małżonków.

Prawo żądania orzeczenia separacji przez sąd lub zatwierdzenia separacji za zgodą obu stron przysługuje wyłącznie małżonkom”.

19. Artykuł 151 kodeksu cywilnego, zatytułowany: „Separacja sądowa”, przewiduje:

„Separacji można żądać, kiedy, także niezależnie od woli jednego lub obojga małżonków, zachodzą takie fakty, które czynią nieznośnym dalsze współżycie lub poważnie szkodzą wychowaniu potomstwa.

Sąd, orzekając separację, stwierdza, kiedy zachodzą ku temu okoliczności i jest to wymagane, któremu z małżonków można przypisać winę za separację, mając na względzie jego zachowanie sprzeczne z obowiązkami wynikającymi z małżeństwa”.

20. Sąd odsyłający uściśla, że do celów ostatecznego rozwiązania małżeństwa (rozwód) zastosowanie ma *ratione temporis* art. 3 ust. 1 pkt 2 lit. b) legge n. 898 (Disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio) [ustawy nr 898 (Postępowanie w sprawach o rozwiązanie małżeństwa)]⁶ z dnia 1 grudnia 1970 r., którego brzmienie jest następujące:

„Rozwiązania lub ustania skutków prawnych małżeństwa może żądać jedno z małżonków:

[...]

2) w przypadku gdy:

[...]

- b) wyrokiem, któremu przysługuje powaga rzeczy osądzonej, została orzeczona separacja sądowa pomiędzy małżonkami lub została zatwierdzona separacja za zgodą obu stron, lub miała miejsca separacja faktyczna, jeżeli ta sama separacja faktyczna rozpoczęła się przynajmniej dwa lata przed dniem 18 grudnia 1970 r. We wszystkich wyżej wskazanych przypadkach, aby możliwe było złożenie pozwu o rozwiązanie albo ustanie skutków cywilnych małżeństwa, separacja musi trwać nieprzerwanie przez okres co najmniej trzech lat od dnia stawienia się małżonków przed prezesem sądu w postępowaniu o separację, także kiedy postępowanie sporne przekształciło się w postępowanie prowadzone za zgodą obu stron”.

21. Sąd odsyłający dodaje, że odpowiedzialność rodzicielska oraz obowiązek utrzymania dziecka zostały uregulowane w taki sam sposób w przypadku separacji i rozvodu, w art. 337 bis – 337 octies kodeksu cywilnego.

⁶ GURI nr 306, z dnia 3 grudnia 1970 r., s. 8046.

II. Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

22. Stefano Liberato i L.L. Grigorescu zawarli związek małżeński w Rzymie (Włochy) dnia 22 października 2005 r. i żyli razem w tym państwie członkowskim do narodzin ich dziecka, w dniu 20 lutego 2006 r. Ich relacja małżeńska stopniowo ulegała pogorszeniu. Matka zabrała dziecko do Rumunii i nigdy nie wróciła do domu we Włoszech⁷.

23. Stefano Liberato dnia 22 maja 2007 r. złożył do Tribunale di Teramo (sądu rejonowego w Teramo, Włochy) pozew zmierzający do uzyskania separacji oraz pieczy nad dzieckiem. Luminita Luisa Grigorescu wdała się w spór i zażądała orzeczenia separacji z winy jej małżonka, przyznania jej wyłącznej pieczy nad dzieckiem oraz obciążenia ojca udziałem w utrzymaniu dziecka.

24. Wyrokiem z dnia 19 stycznia 2012 r.⁸ Tribunale di Teramo (sąd rejonowy w Teramo) orzekł separację między małżonkami z winy L.L. Grigorescu, a odrębnym postanowieniem skierował sprawę do osobnego rozpoznania w zakresie dotyczącym wzajemnych żądań stron co do wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej.

25. Podczas gdy postępowanie odnoszące się do odpowiedzialności rodzicielskiej nadal toczyło się we Włoszech, dnia 30 września 2009 r. L.L. Grigorescu wniosła sprawę do Judecătoria București (sądu pierwszej instancji w Bukareszcie, Rumunia) i zażądała rozwodu, wyłącznej opieki nad dzieckiem oraz udziału ojca w jego utrzymaniu.

26. W ramach tego kontradyktoryjnego postępowania przeciwko S. Liberatowi, ten ostatni podniósł na wstępie zarzut zawisłości sporu ze względu na to, że postępowanie o separację zostało najpierw wszczęte we Włoszech. Pomimo to wyrokiem z dnia 31 maja 2010 r. Judecătoria București (sąd pierwszej instancji w Bukareszcie) orzekł rozwiązanie małżeństwa, przyznał pieczę nad dzieckiem matce oraz ustalił zasady osobistej styczności ojca z dzieckiem, jak również kwotę alimentów od ojca na rzecz dziecka.

27. Ten wyrok nabył powagę rzeczy osądzonej w następstwie wyroku Curtea de Apel București (sądu apelacyjnego w Bukareszcie) z dnia 12 czerwca 2013 r., który utrzymał w mocy orzeczenie Tribunalul București (sądu wyższej instancji w Bukareszcie, Rumunia) z dnia 3 grudnia 2012 r., oddalające apelację sformułowaną przez S. Liberata przeciwko wyrokowi z dnia 31 maja 2010 r.

28. Następnie postępowanie w sprawie o separację we Włoszech zakończyło się wyrokiem Tribunale di Teramo (sądu rejonowego w Teramo) z dnia 8 lipca 2013 r. Ten sąd powierzył wyłączną opiekę nad dzieckiem ojcu i nakazał natychmiastowy powrót dziecka do Włoch. Wskazany sąd ustalił również zasady osobistej styczności matki z dzieckiem we Włoszech, pod kontrolą służb socjalnych i prokuratury, oraz zobowiązał matkę do udziału w utrzymaniu dziecka.

⁷ W prawomocnym wyroku nr 1072 Curtea de Apel București (sądu apelacyjnego w Bukareszcie, Rumunia), III wydziału cywilnego ds. rodzinnych i nieletnich z dnia 12 czerwca 2013 r., załączonym do postanowienia odsyłającego i dostarczonym przez S. Liberata, zostało wyjaśnione, że „sąd stwierdził, iż strony zawarły małżeństwo we Włoszech w październiku 2005 r. i przebywały na przemian w Rumunii oraz Włoszech do października 2006 r. Od tego czasu strony pozostają w faktycznej separacji, przy czym pozwana oraz jej małoletnie dziecko pochodzące z tego związku mieszkają wyłącznie w Rumunii. Zatem od 2006 r. pozwana przebywała wyłącznie w Rumunii, gdzie zachowała swoje jedyne miejsce zamieszkania”. Z postanowienia odsyłającego wynika, że legalność zmiany miejsca pobytu lub braku powrotu dziecka nie jest przedmiotem sporu.

⁸ Sąd odsyłający wskazał, że ten wyrok uzyskał powagę rzeczy osądzonej.

29. Tribunale di Teramo (sąd rejonowy w Teramo) oddalił wniosek wpadkowy, w którym L.L. Grigorescu wnosila o uznanie we Włoszech na podstawie rozporządzenia nr 2201/2003 wyroku rozwodowego wydanego przez Tribunalul București (sądu wyższej instancji w Bukareszcie) dnia 3 grudnia 2012 r. Tribunale di Teramo (sąd rejonowy w Teramo) zauważył, że postępowanie o rozwód zostało wszczęte w Rumunii w 2009 r. po postępowaniu o separację zainicjowanym w 2007 r. we Włoszech oraz że Tribunalul București (sąd wyższej instancji w Bukareszcie) naruszył art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, nie zawieszając wydania orzeczenia.

30. Luminita Luisa Grigorescu wniosła zażalenie na to orzeczenie i sformułowała w pierwszej kolejności wnioski wpadkowe zmierzające do uznania wyroku Curtea de Apel București (sądu apelacyjnego w Bukareszcie) z dnia 12 czerwca 2013 r., w którym nie uwzględniono zarzutu zawisłości sporu z tego względu, że według sądu odsyłającego obie sprawy nie miały identycznego przedmiotu zgodnie z rumuńskim prawem procesowym⁹. Wyrokiem z dnia 31 marca 2014 r. Corte d'appello di L'Aquila (sąd apelacyjny w Aquili, Włochy) zmienił wyrok wydany w pierwszej instancji i uwzględnił zarzut odnoszący się do powagi rzeczy osądzonej nabytej przez wyrok rozwodowy wydany przez sąd rumuński, który dotyczył również pieczy nad dzieckiem oraz udziału w jego utrzymaniu. Sąd ten stwierdził, że naruszenie zasady zawisłości sporu według prawa Unii przez sądy, przed które wytoczono sprawę później, tj. sądy rumuńskie, nie jest „istotne” przy badaniu warunków uznania ostatecznych środków przyjętych przez te sądy, że orzeczenia wydane w Rumunii są do pogodzenia z tymi wydanymi we Włoszech, oraz skonstatował, że nie istnieje żadna podstawa, w szczególności w zakresie porządku publicznego, stojąca na przeszkodzie uznaniu wyroku rumuńskiego.

31. Stefano Liberato wniósł skargę kasacyjną przeciwko wyrokowi Corte d'appello di L'Aquila (sądu apelacyjnego w Aquili).

32. Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny, Włochy), czyli sąd odsyłający, wskazał, że wyrok wydany w Rumunii dotyczy związku małżeńskiego, odpowiedzialności rodzicielskiej oraz obowiązku alimentacyjnego. W postępowaniu o separację wszczętym we Włoszech zostały sformułowane takie same żądania, z wyjątkiem żądania dotyczącego związku małżeńskiego, który nie jest takie samo, jako że włoski porządek prawny wymaga ustalenia przed rozwodem, że zostały spełnione warunki uregulowane w przepisach dotyczących separacji między małżonkami.

33. Sąd ten wskazuje w pierwszej kolejności, że nie występują przesłanki wskazane w art. 22 lit. c) rozporządzenia nr 2201/2003, w art. 23 lit. e) tegoż rozporządzenia ani w art. 34 pkt 4 rozporządzenia nr 44/2001, stojące na przeszkodzie uznaniu wyroku rumuńskiego w zakresie – odpowiednio – małżeństwa, odpowiedzialności rodzicielskiej oraz obowiązków alimentacyjnych.

34. Według rzeczonego sądu należy zbadać następnie, czy odpowiednie przepisy odnoszące się do zawisłości sporu w prawie Unii, to znaczy art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 oraz art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, zostały naruszone przez sądy państwa członkowskiego, gdzie zostało wydane orzeczenie, o którego uznanie wniesiono, oraz – jeśli oba te przepisy zostały naruszone – czy to naruszenie można uznać za podstawę stojącą na przeszkodzie uznaniu ze względu na jego rażącą sprzeczność z porządkiem publicznym.

35. Sąd odsyłający podkreśla, że zawisłość sporu w prawie Unii jest wyrazem zasady, na której opiera się system zaufania i współpracy w zakresie przepływu orzeczeń sądowych między państwami członkowskimi. Zawisłość sporu opiera się na trzech zasadach, a mianowicie: na autonomii tego pojęcia, na zakazaniu sądowi, przed który wytoczono sprawę później, badania jurysdykcji sądu, przed który wytoczono sprawę najpierw, oraz na pierwszeństwie czasowym tegoż sądu, którego uznanie jest obowiązkowe dla sądu, przed który wytoczono sprawę później.

⁹ W odniesieniu do szczegółów uzasadnienia zob. pkt 61 niniejszej opinii.

36. Sąd odsyłający zauważa, że zarzut zawisłości sporu podnoszony przez S. Liberata na każdym etapie postępowania przed sądami rumuńskimi, a zwłaszcza przed Curtea de Apel București (sądem apelacyjnym w Bukareszcie), został oddalony na podstawie idealnej tożsamości podstawy, przedmiotu oraz stron, przy zastosowaniu, z jednej strony, proceduralnej zasady zawisłości sporu w rumuńskim prawie krajowym oraz, z drugiej strony, pojęcia „zawisłości sporu” w prawie Unii, które występuje w art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Sąd wnioskuje z tego, że sądy rumuńskie źle zrozumiały treść art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, który stawia w jednym rzędzie wnioski o separację, rozwód i unieważnienie małżeństwa i nie wymaga w związku z tym tożsamości podstawy i przedmiotu.

37. Co do wyroku odnoszącego się do obowiązku alimentacyjnego w stosunku do dziecka, sąd odsyłający zauważa, że jest on kauzalnie podporządkowany wyrokowi dotyczącemu odpowiedzialności rodzicielskiej i nie może być od niego oddzielony ani na płaszczyźnie logicznej, ani na płaszczyźnie prawnej, jako że jest zależny od orzeczenia głównego. Uważa on, że spełnione są warunki wskazane w art. 28 rozporządzenia nr 44/2001 interpretowane w świetle art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych¹⁰, chociaż ten ostatni przepis nie ma tu bezpośredniego zastosowania¹¹.

38. Według sądu odsyłającego prawomocne orzeczenie sądu rumuńskiego, którego uznanie jest przedmiotem żądania, zostało wydane przez sąd nieuprawniony do rozpoznania sprawy, ponieważ przed ten sąd wytoczono sprawę później.

39. Sąd odsyłający uważa, że to naruszenie dotyczy nie tylko zastosowania kryterium przyznawania jurysdykcji między dwoma państwami członkowskimi, ale również, biorąc pod uwagę funkcję zawisłości sporu w systemie automatycznego uznawania i wykonywania orzeczeń sądów państw członkowskich – wdrażania zasady proceduralnego porządku publicznego w prawie Unii, której emanacją jest przepływ orzeczeń sądowych wewnątrz Unii. Zasada pierwszeństwa czasowego, leżąca u podstaw przepisu proceduralnego, na podstawie którego podniesiono zarzut zawisłości sporu, ma zasadnicze znaczenie w ramach prawa proceduralnego Unii, ponieważ służy zapobieganiu podejmowaniu na drodze sądowej działań mających na celu jedynie podważenie wyniku procesu w przypadku braku zgody z merytorycznymi orzeczeniami uprzednio wydanymi przez właściwy sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę i którego jurysdykcja w danym przypadku została przyjęta w sposób niepodważalny.

40. Sąd wskazuje również, że art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003, który zakazuje badania jurysdykcji sądu pochodzenia, odsyła do przepisów o jurysdykcji zawartych w art. 3–14 wskazanego rozporządzenia, a nie do przepisu zawartego w art. 19 tego rozporządzenia.

41. W tych okolicznościach Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy naruszenie zasad w przedmiocie zawisłości sporu zawartych w art. 19 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 ma wpływ wyłącznie na ustalenie jurysdykcji, z wynikającym z tego zastosowaniem art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003, czy też, przeciwnie, może stanowić przeszkodę dla uznania w państwie członkowskim, przed którego sąd sprawę wytoczono najpierw, orzeczenia wydanego w państwie członkowskim, przed którego sąd sprawę wytoczono później, ze względu na proceduralny porządek publiczny, mając na względzie, że art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 odwołuje się wyłącznie do zasad ustalania jurysdykcji zawartych w art. 3–14, a nie do art. 19?

¹⁰ Dz.U. 2009, L 7, s. 1.

¹¹ Zgodnie z art. 76 akapit trzeci rozporządzenia nr 4/2009 rozporządzenie to weszło w życie 18 czerwca 2011 r.

- 2) Czy wykładnia art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, rozumianego wyłącznie jako kryterium ustalenia jurysdykcji, jest sprzeczna z pojęciem zawisłości sporu w rozumieniu prawa Unii, jak i z funkcją oraz celem tego przepisu, zmierzającego do ustanowienia zbioru bezwzględnie obowiązujących zasad proceduralnego porządku publicznego jako gwarancji stworzenia wspólnej przestrzeni charakteryzującej się wzajemnym zaufaniem i rzetelnością procesową pomiędzy państwami członkowskimi, w obrębie której może obowiązywać automatycznie uznawanie i swobodny przepływ orzeczeń?”.

III. Analiza

42. Określenie skutków naruszenia zasad zawisłości sporu w okolicznościach sprawy w postępowaniu głównym wymaga sprecyzowania na wstępie ogółu przepisów wymagających wykładni, jak również przesłanek stosowania mechanizmu zawisłości sporu.

A. Uwagi wstępne

1. W przedmiocie przeformułowania pytań prejudycjalnych

43. Należy zauważyć, że sąd odsyłający stawia pytania wyłącznie w świetle rozporządzenia nr 2201/2003, podczas gdy z postanowienia odsyłającego wynika, że sprawa rozpatrywana w postępowaniu głównym dotyczy nie tylko odpowiedzialności rodzicielskiej, ale także zobowiązań alimentacyjnych, które nie są objęte zakresem wspomnianego rozporządzenia¹².

44. W rezultacie należy przeformułować postawione pytania z uwzględnieniem art. 5 pkt 2 rozporządzenia nr 44/2001, który ma zastosowanie pod warunkiem, że postępowanie zostało wszczęte przed 18 czerwca 2011 r.¹³.

45. Należy również stwierdzić, że w swoich dwóch pytaniach prejudycjalnych, które trzeba rozważyć łącznie, sąd odsyłający chce w istocie uzyskać odpowiedź na pytanie, czy art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 można interpretować w ten sposób, że nie zakazują one tego, by naruszenie zasad zawisłości sporu zawartych w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, mogło stanowić podstawę nieuznania orzeczenia wydanego przez ten sąd, ze względu na sprzeczność z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, a w którego zakres wchodzi zasady proceduralne uważane za kardynalne dla porządku prawnego Unii.

¹² Ta propozycja przeformułowania pytania jest zbliżona do tej, której Trybunał dokonał w wyroku z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 44–46 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹³ Do Tribunale di Teramo (sądu rejonowego w Teramo) dnia 22 maja 2007 r. wniesiono powództwo główne, a sąd ten orzeczeniem z dnia 19 stycznia 2012 r. przekazał do osobnego rozpoznania powództwa zależne, następnie zaś wydał co do nich rozstrzygnięcie nieprawomocnym orzeczeniem z dnia 8 lipca 2013 r.

2. *W przedmiocie tożsamości mechanizmu zawisłości sporu przewidzianego w rozporządzeniach nr 44/2001 oraz 2201/2003*

46. Wskazane dwa rozporządzenia nakazują sądowni, przed który wytoczono sprawę później, uznać swoją niewłaściwość w przypadku zawisłości sporu¹⁴. Trybunał stwierdził, że „art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003^[15] jest zredagowany w sposób podobny do art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, który zastąpił art. 21 konwencji^[16] i ustanawia mechanizm postępowania w przypadkach zawisłości sprawy, który to mechanizm jest równoważny z tym przewidzianym w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 21 konwencji [...]. Należy zatem uwzględnić rozważania Trybunału odnoszące się do tych dwóch artykułów”¹⁷.

3. *W przedmiocie mechanizmu ustanowionego w odniesieniu do zawisłości sporu i jego celu*

47. Tak jak Trybunał już podkreślił, w odniesieniu do rozporządzenia nr 2201/2003: „prawodawca Unii postanowił ustanowić jasny i skuteczny mechanizm do rozstrzygania przypadków zawisłości spraw (zob. analogicznie w odniesieniu do rozporządzenia nr 44/2001 wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 40)”¹⁸.

48. Ten mechanizm, który „opiera się na porządku chronologicznym, w jakim postępowania zostały wszczęte przed sądami”¹⁹, zakłada, że sąd, przed który wytoczono sprawę później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, do którego pozew lub wniosek wniesiono najpierw.

49. Trybunał wyjaśnił, że „dla ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, w rozumieniu art. 19 ust. 1 [...] rozporządzenia [nr 2201/2003] wystarczy, by sąd, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, nie stwierdził z urzędu braku swojej jurysdykcji i by żadna ze stron nie podniosła zarzutu braku jego jurysdykcji przed zajęciem stanowiska względnie do czasu zajęcia stanowiska uznawanego przez krajowe prawo procesowe za podjęcie obrony po raz pierwszy (zob. analogicznie wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 44)”²⁰.

14 Można zauważyć, że o obowiązku poszanowania kolejności wytoczenia sprawy mowa jest również w art. 12 rozporządzenia nr 4/2009, który jest bardziej rygorystyczny niż art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, ponieważ wymaga potrójnej tożsamości – podstawy, przedmiotu oraz stron. Obowiązek ten jest również wyrażony w art. 17 trzech innych rozporządzeń, a mianowicie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107), rozporządzenia Rady (UE) 2016/1103 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażającego wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych (Dz.U. 2016, L 183, s. 1) oraz rozporządzenia Rady (UE) 2016/1104 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażającego wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących skutków majątkowych zarejestrowanych związków partnerskich (Dz.U. 2016, L 183, s. 30). W dwóch ostatnich rozporządzeniach zostało wskazane, że w przypadku zawieszenia orzekania z powodu zawisłości sporu „na wniosek sądu, przed którym toczy się spór, każdy inny sąd, do którego wniesiono sprawę, niezwłocznie informuje pierwszy sąd o dacie wniesienia do niego sprawy”. Artykuł 29 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1) został sformułowany w podobny sposób. Należy zauważyć, że przewidziany w art. 33 tego rozporządzenia mechanizm na wypadek zawisłości sporu pozazuropejskiego, który to mechanizm stanowi istotną nowość, nie jest porównywalny.

15 Tym rozporządzeniem uchylono rozporządzenie Rady (WE) nr 1347/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków (Dz.U. 2000, L 160, s. 19). Artykuł 11 ust. 2 tego rozporządzenia przewidywał przesłanki odstępstwa od potrójnej tożsamości – przedmiotu, podstawy i stron – jedynie dla sprawy o rozwód.

16 Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1998, C 27, s. 1), zmieniona późniejszymi konwencjami związanymi z przystąpieniem do konwencji nowych państw członkowskich.

17 Zobacz wyrok z dnia 6 października 2015 r., A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 27).

18 Zobacz wyrok z dnia 6 października 2015 r., A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 29).

19 Zobacz wyrok z dnia 6 października 2015 r., A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 30).

20 Zobacz wyrok z dnia 6 października 2015 r. A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 34). Ta wykładnia, inspirowana wykładnią art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, ma zastosowanie również do art. 19 ust. 2 rozporządzenia nr 2201/2003. To rozwiązanie pozwala rozstrzygnąć przypadki, gdy sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę, nie wypowiedział się w sposób wyraźny o swojej jurysdykcji.

50. Jak zalecił Trybunał w sposób bardziej konkretny: „[w] miarę możliwości ustanowionych w prawie krajowym sąd, do którego później wniesiono pozew lub wniosek, może – jeżeli w obydwu postępowaniach występują te same strony – wezwać stronę, która podniosła zarzut zawisłości sporu, do przedstawienia informacji na temat przytoczonego sporu i treści żądania. Poza tym, mając na uwadze okoliczność, że rozporządzenie nr 2201/2003 opiera się na współpracy i wzajemnym zaufaniu sądów, wspomniany sąd może powiadomić sąd, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, o tym, że zostało doń zgłoszone żądanie, zwrócić jego uwagę na ewentualną zawisłość sporu, poprosić go o przekazanie mu informacji dotyczących postępowania, które się przed nim toczy, oraz zajęcie stanowiska w przedmiocie jego właściwości w rozumieniu rozporządzenia nr 2201/2003 lub przekazanie mu wszelkich orzeczeń, które zostały już wydane w tym względzie. Sąd, do którego później wniesiono pozew lub wniosek, może wreszcie zwrócić się do organu centralnego w swoim państwie członkowskim”²¹.

51. Bezwzględnie wiążący charakter przepisów dotyczących zawisłości sporu zawartych w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003²² jest uzasadniony ich celem. Trybunał podniósł, że „przepisy te służą unikaniu równoległych postępowań przed sądami różnych państw członkowskich i w rezultacie uniknięciu wydania sprzecznych orzeczeń”²³.

52. Przepisy te uczestniczą we wdrażaniu zasady uznawania z mocy prawa orzeczeń wydanych w państwach członkowskich, która opiera się na zasadzie wzajemnego zaufania.

4. W przedmiocie przesłanek zawisłości sporu i ich zastosowania do sporu w postępowaniu głównym

53. Według ugruntowanego orzecznictwa Trybunału pojęcia używane celem określenia instytucji zawisłości sporu, w szczególności w rozporządzeniach nr 44/2001 i 2201/2003, powinno się uważać za autonomiczne.

54. Również w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej Trybunał przypomniał wprost tę zasadę, mając na uwadze cele rozporządzenia nr 2201/2003 oraz „okoliczność, że w treści art. 19 ust. 2 tego rozporządzenia nie zostało użyte pojęcie »zawisłości sporu«, tak jak ma to miejsce w krajowych porządkach prawnych różnych państw członkowskich, ale zamiast tego wymienionych zostało kilka przesłanek materialnych stanowiących elementy definicji”²⁴.

55. W zakresie pozwów odnoszących się do związku małżeńskiego z art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, czytanego w kontekście art. 19 ust. 2 tego rozporządzenia, wynika, że jedyna okoliczność podlegająca badaniu celem ustalenia istnienia konkurencyjnego postępowania dotyczy stron. Trybunał miał okazję do wypowiedzenia się wprost w tym przedmiocie w wyroku z dnia

21 Zobacz wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 81). W tym zakresie Europejska Sieć Sądowa w sprawach cywilnych i handlowych (EJN – sprawy cywilne) odgrywa istotną rolę, której celem jest uproszczenie i przyspieszenie współpracy sądowej w przypadku zastosowania wskazanych przepisów w zakresie zawisłości sporu lub art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003.

22 Dotyczy to również art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, w przeciwieństwie do przepisów mających zastosowanie do spraw będących ze sobą w związku (art. 28 tego rozporządzenia). Należy zwrócić uwagę na to, że rozporządzenie nr 2201/2003, tak jak poprzedzające je rozporządzenie nr 1347/2000, nie zawiera szczególnej normy odnoszącej się do spraw będących ze sobą w związku.

23 Zobacz wyrok z dnia 6 października 2015 r., A (C-489/14, EU:C:2015:654, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

24 Zobacz wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo).

6 października 2015 r., A²⁵. A zatem orzekł on, że „sytuacja zawisłości spraw może istnieć, w przypadku gdy [...] przed sądami różnych państw członkowskich zostaną wszczęte dwa postępowania: o separację w jednym z nich oraz o rozwód w drugim albo gdy do obu sądów zostanie wniesiony pozew o rozwód”²⁶.

56. Jeśli w związku z postępowaniem dotyczącym związku małżeńskiego zostały sformułowane wnioski związane z odpowiedzialnością rodzicielską, mają zastosowanie zasady zawisłości sporu odnoszące się do ustania małżeństwa²⁷.

57. Dotyczy to również spraw alimentacyjnych, pod warunkiem że sprawa jest „rozpoznawana łącznie ze sprawą dotyczącą stanu cywilnego”, zgodnie z art. 5 pkt 2 rozporządzenia 44/2001.

58. Po orzeczeniu rozwodu do zastosowania art. 12 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 wymagana jest przesłanka tożsamości przedmiotu oraz podstawy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej, zgodnie z art. 19 ust. 2 tego rozporządzenia²⁸. Co do pozwu dotyczącego obowiązku alimentacyjnego, zasady zawisłości sporu wskazane w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, mające zastosowanie w niniejszym przypadku, wymagają zbadania tożsamości przedmiotu, podstawy oraz stron.

59. Ponadto należy zauważyć, że pierwszeństwo przyznane sądowi, przed który najpierw wytoczono sprawę, trwa tak długo, aż nie stwierdzi on swojej niewłaściwości po obligatoryjnym jej zbadaniu, zgodnie z art. 17 rozporządzenia nr 2201/2003²⁹, na każdym etapie postępowania³⁰.

60. Również w sprawie w postępowaniu głównym z chwilą wytoczenia sprawy przed sąd rumuński mechanizm przewidziany w przypadku zawisłości sporu powinien zostać wdrożony przez ten sąd zarówno w zakresie orzeczenia co do rozpadu związku małżeńskiego, jak i w zakresie jego konsekwencji dotyczących dziecka, które przebywa w Rumunii, poprzez prorogację jurysdykcji sądu włoskiego³¹.

25 C-489/14, EU:C:2015:654. Należy zauważyć, że ten wyrok został wydany ponad dwa lata po omawianym prawomocnym orzeczeniu sądu rumuńskiego w sprawie w postępowaniu głównym. Jednakże w tym czasie autonomiczny charakter pojęcia „zawisłości sporu” został już stwierdzony kilkoma wyrokami Trybunału.

26 Punkt 33 tego wyroku. Te przypadki są również kwalifikowane jako „quasi-zawisłość sporu” lub „fałszywa zawisłość sporu”. To wyrażenie zostało użyte przez A. Borrás w sprawozdaniu wyjaśniającym dotyczącym konwencji na podstawie art. K. 3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich (Dz.U. 1998, C 221, s. 27, w szczególności pkt 54). Te wyjaśnienia dotyczą art. 11 rozporządzenia nr 1347/2000 powielonego zasadniczo w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 w formie uproszczonej, a wymagają jedynie, by działania zmierzające do rozwodu, unieważnienia małżeństwa lub separacji zostały podjęte między tymi samymi stronami, bez uwzględnienia ich pozycji w procesie.

27 Zobacz podobnie: H. Gaudemet-Tallon, *Divorce – Divorce prononcé en France – Introduction – Compétence des tribunaux français – Particularités de l’instance*, *JurisClasseur – Droit international*, marzec 2017, zeszyt 547-10, w szczególności pkt 135.

28 Zobacz w zakresie wykładni tych pojęć wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 67, 68 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz również tytułem przykładu wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, pkt 68, 69).

29 Podobnie jest wtedy, gdy w wypadku stosowania art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003 na wniosek jednego lub drugiego sądu uprzywilejowana jest jurysdykcja sądu, który jest najlepiej umiejscowiony z punktu widzenia rozpoznania sprawy.

30 Zobacz w zakresie istotności tego badania w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz uzasadnienia orzeczeń tego dotyczących: wyrok z dnia 15 lipca 2010 r., Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:437, pkt 73 i przytoczone tam orzecznictwo), jak również wyrok z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 51, 54). W zakresie obowiązku przeprowadzenia rzeczoności badania na każdym etapie procesu można przywołać dla porównania wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L (C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo), jak również sprawę iq (C-478/17), aktualnie w toku, dotyczącą przesłanek zastosowania art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003. Zobacz opinię rzecznika generalnego Watheleta w tej sprawie (C-478/17, EU:C:2018:552).

31 Na podstawie art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 prorogacja jurysdykcji zakłada brak kwestionowania przez matkę jurysdykcji sądu włoskiego (zob. pkt 23 niniejszej opinii) oraz sprawdzenie przez ten sąd, że jego jurysdykcja jest zgodna z dobrem dziecka [zob. analogicznie: wyrok z dnia 1 października 2014 r., E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, pkt 44)]. Do porównania z postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 16 stycznia 2018 r., PM (C-604/17, niepublikowanym, EU:C:2018:10, pkt 27–29) oraz wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2018 r., Saponaro i Xylina (C-565/16, EU:C:2018:265, pkt 23, 24, 33–35 i przytoczonym tam orzecznictwem).

61. Tymczasem z wyroku Curtea de Apel București (sądu apelacyjnego w Bukareszcie) z dnia 12 czerwca 2013 r. wynika, że sąd rumuński nieprawidłowo zastosował prawo Unii³², oddalając zarzut zawisłości sporu podniesiony przez S. Liberata, oparty na powództwach dotyczących związku małżeńskiego. Najpierw bowiem sąd ten odniósł się do rumuńskiego prawa krajowego regulującego przesłanki zawisłości sporu oraz powagi rzeczy osądzonej, aby następnie ocenić, że „redakcja art. 19 [rozporządzenia nr 2201/2003], który wymienia oddzielnie trzy przypadki zawisłości sporu, a mianowicie »powództwa o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa między tymi samymi stronami«, wskazuje jasno, że wystarczy, by oba konkurencyjne powództwa miały wspólny jeden tylko z trzech przedmiotów, a nie dwa odrębne przedmioty spośród tych wyraźnie i wyczerpująco wymienionych w tekście. [...] W niniejszej sprawie każdy z wniosków dotyczy innego przedmiotu, a mianowicie separacji we Włoszech i rozwodu w Rumunii, co wyklucza zastosowanie art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003. Sąd apelacyjny słusznie orzekł, że rumuński system prawny nie zna instytucji separacji. Tym samym jest oczywiste, że nie ma »tożsamości« z takowym powództwem złożonym do sądu innego państwa członkowskiego. Nawet jeśli istniałaby taka instytucja, należy wskazać, że nie zachodzi tożsamość pomiędzy rozwodem i separacją”.

62. Ponadto należy zauważyć, że zarzut zawisłości sporu podnoszony przez S. Liberata na każdym etapie postępowania został oparty na rzeczonej prorogacji jurysdykcji związanej z pozwem o separację, a nie na przepisach mających zastosowanie w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej lub alimentów.

63. W tym zakresie można podnieść, że po ogłoszeniu w dniu 19 stycznia 2012 r. przez sąd włoski orzeczenia dotyczącego związku małżeńskiego³³ kwestia zawisłości sporu jest znacznie trudniejsza do rozpatrzenia³⁴. Sąd ten bowiem mógł nadal zajmować się sprawą odpowiedzialności rodzicielskiej jedynie ze względu na pozytywną weryfikację swojej jurysdykcji. Może ona według mnie wynikać jedynie z wykładni postanowień art. 12 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003³⁵, którą należy, w mojej ocenie, łączyć z rozważeniem dobra dziecka, co uzasadniło, za zgodą matki, prorogację jurysdykcji na początku postępowania³⁶.

64. Ponieważ dla uzasadnienia, że to sąd włoski jest właściwy do wydania orzeczenia wpadkowego w przedmiocie uznania orzeczenia rumuńskiego, które położyło kres zawisłości sporu, przesłanki te powinny być spełnione łącznie, do sądu odsyłającego należy zatem upewnienie się, że istnienie tych przesłanek zostało zbadane³⁷.

65. W świetle całokształtu powyższych rozważań należy zatem określić, jakie skutki powinny wyniknąć z nieprzestrzegania zasad zawisłości sporu w odniesieniu do okoliczności sprawy w postępowaniu głównym.

32 Zobacz przypisy 25, 26 do niniejszej opinii.

33 Wydaje się, że skutki wydania orzeczenia o separacji nie zostały rozpatrzone, jako że później wydano dwa orzeczenia w Rumunii, a mianowicie wyrok z dnia 3 grudnia 2012 r. i wyrok z dnia 12 czerwca 2013 r. oddalający apelację wniesioną przez S. Liberata.

34 Otóż zgodnie z art. 12 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003, prorogacja jurysdykcji ustaje, gdy tylko orzeczenie dotyczące separacji uzyska powagę rzeczy osądzonej. Ponadto, jak zauważył Trybunał w wyroku z dnia 28 czerwca 2018 r., HR (C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo), odnoszącym się do wykładni art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003: „[p]rawodawca Unii uważa [...], że sądy geograficznie bliskie miejscu zwykłego pobytu dziecka mogą ogólnie lepiej ocenić środki, jakie należy podjąć dla dobra dziecka”.

35 Trybunał nie wypowiedział się wprost co do zastosowania tego przepisu. Zobacz podobnie opinię rzecznika generalnego Watheleta w sprawie iq (C-478/17, EU:C:2018:552, pkt 45). Ta wykładnia może wynikać z komentarza É. Pataut, E. Gallant, Article 12: Prorogation of jurisdiction, w: U. Magnus, P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law, Brussels IIbis Regulation*, vol. IV, Sellier European Law Publishers, Otto Schmidt, Köln 2017., pkt 41 (s. 160). Tej koncepcji nie podziela N. Joubert, *Autorité parentale – Conflits de juridictions, JurisClasseur – Droit international*, marzec 2009, zeszyt 549-20, w szczególności pkt 44.

36 Przedmiotowa analiza powinna być zbliżona do tej przedstawionej w wyroku z dnia 1 października 2014 r., E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, pkt 45–47, 49), jak również w wyroku z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 51, 52).

37 Moim zdaniem z orzeczenia wydanego przez sąd włoski w ostatniej instancji powinno jasno wynikać, że orzeka on po rozważeniu, w odniesieniu do dobra dziecka, prorogacji jurysdykcji uzyskanej po wytoczeniu sprawy przed włoski sąd pierwszej instancji w 2007 r.

B. Skutki nieprzestrzegania zasad zawisłości sporu

66. Należy na wstępie zwrócić uwagę na szczególne okoliczności sprawy w postępowaniu głównym. Sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę i przed którym pozostają zawisłe sprawy z takimi samymi żądaniami i między tymi samymi stronami³⁸, powinien wydać bowiem orzeczenie w przedmiocie wniosku wpadkowego dotyczącego uznania prawomocnego wyroku wydanego przez sąd, przed który wytoczono sprawę później.

67. W rezultacie, z tego jedynie powodu, orzeczenie Trybunału w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 22 grudnia 2010 r., Mercredi³⁹, zgodnie z którym w przypadku zawisłości sporu orzeczenie w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej wydane przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, z naruszeniem obowiązku zawieszenia postępowania⁴⁰, „nie miałyby wpływu” na orzeczenie, które ma być wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę⁴¹, nie ma zastosowania do sprawy w postępowaniu głównym, w przeciwieństwie do tego, co podnosi Komisja. Trybunał wskazał bowiem w pkt 67 wyroku z dnia 22 grudnia 2010 r., Mercredi⁴², że skarżone orzeczenie wydane przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, nie było prawomocne. Ponadto niepewność co do miejsca zamieszkania dziecka oraz nałożenie się na nią postępowania zmierzającego do jego powrotu uzasadniają szczególne rozwiązanie przyjęte w tej sprawie.

68. W związku z tym w sprawie w postępowaniu głównym kwestia naruszenia zasad zawisłości sporu powinno się badać z uwzględnieniem podstaw nieuznawania wyrażonych w rozporządzeniach nr 2201/2003 oraz 44/2001.

69. W ramach postępowania zawisłego, które nie dotyczy już ustania małżeństwa⁴³, sąd odsyłający słusznie ustalił, że wśród podstaw nieuznawania orzeczeń przewidzianych w rozporządzeniu nr 2201/2003 jedynie kryterium rażącej sprzeczności uznania orzeczenia wydanego w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej⁴⁴ z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, wskazane w art. 23 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 powinno się zbadać w połączeniu z art. 24 tego rozporządzenia. Przepis ten bowiem wyklucza zastosowanie kryterium porządku publicznego do zasad jurysdykcji zawartych w art. 3–14 rzeczonoego rozporządzenia.

70. Trybunał zbadał już tę kwestię w wyroku P.

71. Odmienność okoliczności tej sprawy w odniesieniu do okoliczności sprawy w postępowaniu głównym⁴⁵ nie wydaje mi się rozstrzygająca, jako że z jednej strony orzeczenie Trybunału dotyczy związku przepisów odnoszących się do jurysdykcji lub do koordynacji równoległych postępowań z przepisami upoważniającymi do odmowy uznania orzeczeń wydanych w państwie członkowskim, a z drugiej strony orzeczenie to opiera się na ogólnych zasadach przejętych niemal dosłownie z wyroku z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands⁴⁶.

38 Dla przypomnienia, tożsamość stron jest wymagana dla powództwa w zakresie alimentów. W zakresie powództwa dotyczącego związku małżeńskiego sąd włoski wydał prawomocne orzeczenie.

39 C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

40 Zobacz pkt 68, 69 tego wyroku.

41 Zobacz pkt 70 rzeczonoego wyroku.

42 C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

43 W zakresie braku sprzeczności wyroku rozwodowego z wyrokiem o separacji, zob. sprawozdanie wyjaśniające A. Borrás przytoczone w przypisie 26, w szczególności pkt 71.

44 Dotyczy to również spraw z zakresu obowiązku alimentacyjnego. Artykuł 34 pkt 1 i art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 znajdują zastosowanie.

45 Sporne orzeczenie zostało wydane przez sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę. Spór dotyczył miejsca zamieszkania dziecka i w rezultacie jurysdykcji tego sądu oraz twierdzenia, że sąd ten, orzekając, naruszył obowiązki wskazane w art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003.

46 C-681/13, EU:C:2015:471 (pkt 40–42, 44).

72. W wyroku P Trybunał wyraził wolę przyjęcia takiej samej, zawężającej koncepcji podstaw pozwalających na odmowę uznania orzeczenia, odnosząc się do koncepcji przyjętej przy zastosowaniu rozporządzenia nr 44/2001, co uzasadnia, korzystnie dla sprawy w postępowaniu głównym, z uwagi na dwa znajdujące zastosowanie rozporządzenia, wniosek, że to orzeczenie powinno służyć za podstawę do odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez sąd odsyłający.

73. Trybunał przypomniał z jednej strony, że „zgodnie z motywem 21 rozporządzenia [nr 2201/2003] jego podstawą jest założenie, że uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim powinno opierać się na zasadzie wzajemnego zaufania, a podstawy nieuznania orzeczenia powinny być ograniczone do niezbędnego minimum”⁴⁷, a z drugiej strony, że „[w] ramach tego systemu art. 23 rozporządzenia nr 2201/2003, który określa podstawy, jakie mogą zostać powołane przeciwko uznaniu orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, należy interpretować w sposób ścisły, jako że stanowi on przeszkodę w realizacji jednego z podstawowych celów rozporządzenia”⁴⁸.

74. Te cele i zasady uzasadniały wprowadzenie przez prawodawcę Unii, w art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003, zakazu jakiegokolwiek badania jurysdykcji sądu państwa członkowskiego⁴⁹ i „[wyraźne sprecyzowanie], że art. 23 lit. a) tego rozporządzenia nie może stanowić podstawy do przeprowadzenia takiego badania”⁵⁰, mając na względzie art. 3–14 wskazanego rozporządzenia⁵¹. Ten fundament, od którego nie jest możliwe stosowanie bezpośrednich lub pośrednich odstępstw, skutkuje również ujednoliceniem zasad jurysdykcji oraz domniemaniem prawidłowości badania tych zasad przez każdy sąd od momentu, gdy wniesiono do niego sprawę.

75. Ze względu na całokształt powyższych argumentów Trybunał rozszerzył w wyroku P zakaz stosowania kryterium wynikającego ze sprzeczności z porządkiem publicznym państwa członkowskiego przyjęty w art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003⁵².

76. Jednakże, skoro art. 19 tego rozporządzenia znajduje się, podobnie jak art. 15, w jego rozdziale II zatytułowanym „Jurysdykcja”, nie uzupełnia on szczególnych przepisów przyznających jurysdykcję zawartych w sekcjach 1 i 2, jako że znajduje się w sekcji 3 odnoszącej się do „przepisów wspólnych”.

77. Niemniej jednak uważam, że należy powielić rozwiązanie przyjęte w wyroku P. Jeśli bowiem sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę, orzekając co do wniosku wpadkowego dotyczącego uznania, zbadał, czy zasady zawisłości sporu zostały prawidłowo zastosowane przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, i tym samym powody, dla których tamten sąd nie uznał się niewłaściwym, sąd, przed który najpierw wytoczono sprawę, kontroluje, czy tamten sąd zweryfikował swoją jurysdykcję. Tymczasem art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 zakazuje mu tego.

47 Punkt 35 wyroku P.

48 Punkt 36 wyroku P. Niedawno Trybunał przypomniał w wyroku z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo), że zasada wzajemnego uznawania orzeczeń stanowi „podstawę dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości”, co wynika z motywu 2 rozporządzenia nr 2201/2003.

49 Ten zakaz został zawarty w większości rozporządzeń, jako że jest nieodłącznie związany z zasadą wzajemnego zaufania. Zobacz w szczególności art. 45 ust. 3 rozporządzenia nr 1215/2012, jak również art. 39 rozporządzeń 2016/1103 oraz 2016/1104. Trybunałowi chodzi tu o zasadę podstawową, zob. wyrok z dnia 28 marca 2000 r., Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, pkt 31).

50 Zobacz pkt 42 wyroku P.

51 Przez to odesłanie brzmienie tego artykułu różni się od brzmienia art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001, sformułowanego w sposób ogólny: „jurysdykcja sądu państwa członkowskiego pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego w rozumieniu art. 34 pkt 1”.

52 Zobacz pkt 45 wyroku P.

78. Ponadto, ze względu na przesłanki realizacji zasad dotyczących jurysdykcji, które przedstawiliśmy powyżej, ta kontrola nie może się ograniczać do sprawdzenia dat wszczęcia postępowania. W rezultacie ocena wagi naruszenia tych zasad na etapie uznawania orzeczenia może się okazać problematyczna. Można sobie bowiem wyobrazić, zwłaszcza w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej i w przypadku prorogacji jurysdykcji, że w następstwie wymiany informacji między sądami sąd, przed który wytoczono sprawę później, uzna się za niewłaściwy, zwłaszcza ze względu na kryteria jurysdykcji, a mianowicie bliskość z miejscem zamieszkania dziecka oraz jego dobro⁵³.

79. Ponadto, jak wskazał Trybunał w wyroku P: „sąd państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, nie może odmówić uznania orzeczenia pochodzącego z innego państwa członkowskiego tylko dlatego, że jego zdaniem w orzeczeniu tym prawo krajowe lub prawo Unii zostało niewłaściwie zastosowane, gdyż taki krok podważałby cel rozporządzenia nr 2201/2003”⁵⁴. Również wydaje mi się trudne do uzasadnienia, by błędne rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego⁵⁵ w przypadku równoległych postępowań było traktowane bardziej restrykcyjnie niż brak zbadania jurysdykcji⁵⁶ lub błędy popełnione przy tej okazji, które nie podlegają jakiegokolwiek kontroli zgodnie z postanowieniami art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 i innymi rozporządzeniami europejskimi.

80. Z całokształtu powyższych argumentów wnioskuję, że niezależnie od braku wyraźnego odniesienia do art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 w art. 24 tego rozporządzenia przepis ten należy interpretować w ten sposób, że zawarty w nim zakaz kontroli jurysdykcji sądu pochodzenia ma zastosowanie również w przypadku naruszenia zasad zawisłości sporu⁵⁷.

81. W zakresie żądań dotyczących alimentów należy zauważyć, że nie ma żadnej trudności związanej z brzmieniem art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001⁵⁸.

82. W świetle całokształtu powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, aby orzekł, że art. 35 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 24 rozporządzenia nr 2201/2003 powinno się interpretować w ten sposób, że zakazują one tego, by naruszenie zasad zawisłości sporu zawartych w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 oraz w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, stanowiło podstawę nieuznania orzeczenia wydanego przez ten sąd, ze względu na sprzeczność z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie.

83. Celem uzupełnienia pragnę wyjaśnić, że w przypadku konieczności uznania, że kryterium porządku publicznego znajduje zastosowanie, wyrok P określa tu jeszcze ograniczenia, które wymagają potwierdzenia⁵⁹.

53 Zobacz wyrok z dnia 28 czerwca 2018 r., HR (C-512/17, EU:C:2018:513, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).

54 Zobacz pkt 46 wyroku P, w którym przypomniano stałą zasadę wynikającą z zakazu kontroli orzeczeń (zob. w szczególności art. 36 i art. 45 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, jak również art. 26 rozporządzenia nr 2201/2003).

55 Wyrażenie użyte w wyroku z dnia 16 lipca 2009 r., Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474, pkt 56) oraz wyroku z dnia 9 października 2014 r., C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, pkt 37).

56 Zobacz tytułem przykładu: wyrok P oraz wyrok z dnia 15 lutego 2017 r., W i V (C-499/15, EU:C:2017:118). Zobacz również uwagi N. Joubert, *La résidence de l'enfant du divorce face à la demande de modification de la décision relative à la garde et aux aliments*, *Revue critique de droit international privé*, 2018, s. 138–142, w szczególności pkt 9 (s. 140, 141).

57 Biorąc pod uwagę istotność tej kwestii, podobnie jak tej podjętej w wyroku P, można zasugerować dodanie propozycji dotyczącej wzmiankowanego art. 24 w związku z prerעדagowaniem rozporządzenia nr 2201/2003. Można zauważyć, że nie przedstawiono żadnej zmiany dotyczącej zasad jurysdykcji w początkowym projekcie, a mianowicie w propozycji rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę [COM(2016) 411 final], ani w rezolucji ustawodawczej Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie tej propozycji, dostępnej pod następującym adresem internetowym: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0017+0+DOC+XML+V0//PL>. W zakresie ostatniego etapu prowadzonych w Radzie Unii Europejskiej dyskusji na temat tego projektu, zob. *Bulletin Quotidien Europe* n° 12033, Agence Europe, 5 czerwca 2018 r., s. 2.

58 Zobacz przypis 51 do niniejszej opinii.

59 Zobacz pkt 35–39 tego wyroku oraz wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471), cytowany w pkt 37, 39 wyroku P, które pozwalają na utrzymanie tego samego rozwiązania w dziedzinie alimentów regulowanej przez rozporządzenie nr 44/2001.

84. Wyrok ten bowiem opiera się na zasadach wskazanych wielokrotnie przy okazji wykładni podstaw nieuznania znajdujących się w wielu rozporządzeniach regulujących swobodny przepływ orzeczeń⁶⁰, jak również na wymogu prawodawcy Unii, by brać pod uwagę „dobro dziecka”⁶¹ w przypadku nieuznania orzeczenia wydanego w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej, przy jednoczesnym zachowaniu ducha ciągłej możliwości zmiany orzeczeń dotyczących dziecka.

85. Należałoby w rezultacie ponownie orzec, że „wykładni art. 23 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 należy dokonywać w ten sposób, że o ile nie dochodzi do oczywistego naruszenia – z punktu widzenia dobra dziecka – normy prawnej uznawanej za zasadniczą dla porządku prawnego państwa członkowskiego lub prawa uznanego za podstawowe w tym porządku prawnym, przepis ten nie pozwala sądowi tego państwa członkowskiego, który w swojej ocenie ma jurysdykcję do orzekania w przedmiocie prawa do pieczy nad dzieckiem, odmówić uznania orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego dotyczącego pieczy nad tym dzieckiem”⁶².

86. Sąd odsyłający uważa, że naruszenie zasad zawisłości sporu ma – ze względu na ich funkcję w systemie automatycznego uznawania orzeczeń wewnątrz Unii – negatywny wpływ na zasadę proceduralnego porządku publicznego, która gwarantuje przepływ orzeczeń.

87. Tymczasem nie sposób zgodzić się z takim poglądem, ponieważ te zasady nie mają znaczenia porównywalnego z zasadami przyjętymi przez Trybunał do oceny, że uznanie orzeczenia stanowiłoby naruszenie europejskiego proceduralnego porządku publicznego Unii⁶³. Taka ocena powinna być spójna z zasadami wskazanymi uprzednio, a mianowicie z ograniczeniem podstaw nieuznania przewidzianych w art. 23 rozporządzenia nr 2201/2003, wyjątkowym charakterem powołania się na klauzulę porządku publicznego oraz zakazem dla sądu państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, odmowy uznania orzeczenia pochodzącego z innego państwa członkowskiego jedynie ze względu na to, że sąd ten uważa, iż prawo Unii zostało niewłaściwie zastosowane.

88. Jestem w pełni świadomy znaczenia mojej analizy w dobrze znanym kontekście instrumentalizacji zasad zawisłości sporu, wspieranej przez szeroką gamę podstaw określania jurysdykcji występującą w rozporządzeniu nr 2201/2003, zwłaszcza w przypadku wytoczenia sprawy przed sąd państwa członkowskiego, w którym prawo nie pozwala na natychmiastowe żądanie rozwodu⁶⁴.

89. Można by również twierdzić, że ze względu na szeroki zakres rozwiązania, którego nie można ograniczać do rozporządzeń mających zastosowanie w sprawach rodzinnych, istnieje ryzyko poważnego zachwiania filarów zasady uznawania orzeczeń z mocy prawa ze względu na brak sankcji za naruszenie bezwzględnie wiążącej normy wyrażonej w wielu rozporządzeniach europejskich.

90. Jednakże nie należy się tego obawiać, jako że te rozporządzenia oparte są właśnie na współpracy, jak również na wzajemnym zaufaniu pomiędzy sądami państw członkowskich i jako że należy zachować tę samą logikę, która kieruje uznawaniem i wykonywaniem orzeczeń wydawanych w każdym państwie członkowskim⁶⁵.

60 Zobacz w odniesieniu do rozporządzenia nr 44/2001, tytułem niedawnego przykładu, wyrok z dnia 25 maja 2016 r., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, pkt 38–42 i przytoczone tam orzecznictwo).

61 Zobacz pkt 39 wyroku P. Zobacz również pkt 93 niniejszej opinii.

62 Zobacz pkt 53 wyroku P.

63 Zobacz wyrok z dnia 28 marca 2000 r., Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164) i wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219), do porównania z wyrokiem z dnia 25 maja 2016 r., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349).

64 Zobacz, tytułem przykładu praktyk opóźniających postępowanie korzystających z utożsamienia separacji z rozwodem i ze zwłoki w rozpoznaniu powództwa o rozwód wynikającej z zasady zawisłości sporu, A. Bonomi, La compétence internationale en matière de divorce, quelques suggestions pour une (improbable) révision du règlement Bruxelles II bis, *Revue critique de droit international privé*, 2017, s. 511–534, w szczególności s. 528–530 [lit. a)], jak również odniesienie w przypisie 80 do komentarza: P. Mankowski, Article 19: Lis pendens and dependent actions, w: U. Magnus, P. Mankowski, op.cit., pkt 37 (s. 249, 250).

65 Zobacz podobnie: wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, pkt 40).

91. W rezultacie zasadniczo nie wydaje mi się możliwe, by liczba przypadków naruszenia zasad zawisłości sporu się powiększyła, tym bardziej że w przeciwieństwie do sądu rumuńskiego w sprawie w postępowaniu głównym sądy państw członkowskich znają od 2015 roku wykładnię art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2201/2003 i dzięki niniejszej sprawie w postępowaniu głównym będą dysponować w przyszłości komplementarną wykładnią Trybunału w zakresie warunków i zasad stosowania zasad zawisłości sporu w sporach rodzinnych⁶⁶.

92. Ponadto należy położyć nacisk na możliwość zapobiegania przez sądy trudnościami nieodłącznie związanym ze sporami proceduralnymi poprzez wyżej opisane współpracę sądową oraz dialog pomiędzy sądami⁶⁷, inspirując się postanowieniami art. 29 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012, jak również art. 17 rozporządzeń 2016/1103 oraz 2016/1104⁶⁸.

93. Twierdzę również, że w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej, mając na względzie dobro dziecka, które powinno być podstawą każdego rozwiązania⁶⁹, zapobieganie trudnościami z uznawaniem orzeczeń jest konieczne. Z tego względu w sprawie w postępowaniu głównym byłoby zasadne pozwolić Trybunałowi na wcześniejsze wypowiedzenie się⁷⁰ co do przesłanek zawisłości sporu. Zastosowanie procedury przewidzianej w art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003 mogłoby również zostać rozważone na wniosek jednej ze stron lub z inicjatywy jednego z sądów⁷¹.

94. Ponadto, jeśli w wyjątkowych okolicznościach naruszenie zasad zawisłości sporu musiało wynikać z nieznamośności mających zastosowanie rozporządzeń oraz orzecznictwa Trybunału lub doprowadziło do naruszenia nadrzędnych regulacji proceduralnych, takich jak te, które przykładowo gwarantują możliwość wypowiedzenia się przez rodzica, u którego nie przebywa dziecko⁷², jak również poszanowanie rozsądnych terminów wydania orzeczenia, wydaje mi się uzasadnione przywołanie podstawy nieuznania orzeczenia opartej na porządku publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, zawierającej prawa fundamentalne uznane przez prawo Unii.

95. Na koniec należy przypomnieć, że Komisja może rozważać celowość wniesienia skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego⁷³ w przypadku błędnego zastosowania prawa krajowego lub prawa Unii i niedostatków systemu środków odwoławczych istniejącego w każdym państwie członkowskim, uzupełnionej mechanizmem odesłania prejudycjalnego przewidzianym w art. 267 TFUE, który powinien zostać wprowadzony celem zapobiegania naruszeniu porządku publicznego⁷⁴.

66 Tę wykładnię należy połączyć z treścią orzeczeń wydanych przez Trybunał dotyczących rozporządzenia nr 4/2009 mającego zastosowanie w dziedzinie obowiązków alimentacyjnych od 18 czerwca 2011 r.

67 Zobacz pkt 50 niniejszej opinii.

68 Zobacz w tym miejscu bardzo interesującą propozycję: M.L. Niboyet, G. Geouffre de la Pradelle, *Droit international privé*, wydanie 6, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Collection Manuels, Paris 2017, pkt 621, 622 (s. 424–426).

69 Zobacz, tytułem przykładu w odniesieniu do ograniczeń w zawieszeniu orzekania ze względu na zawisłość sporu określonych przez Trybunał na wypadek braku odpowiedzi ze strony sądu, przed który najpierw wytoczono sprawę, wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 82–84). Zobacz również w projekcie Rady w sprawie przerwania rozporządzenia nr 2201/2003, cytowanym w przypisie 57 niniejszej opinii, wyraźniejsze potwierdzenie tej zasady.

70 Należy zauważyć, że w niniejszym przypadku w odniesieniu do powództw w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej i alimentów dotyczących dziecka urodzonego w lutym 2006 r. i żyjącego w Rumunii od października 2006 r. postępowanie jest zawisłe we Włoszech od 11 lat (po wniesieniu sprawy w maju 2007 r. pierwsze orzeczenie co do istoty sprawy zostało wydane w lipcu 2013 r. po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w styczniu 2012 r.) i że spór dotyczy uznania wyroku wydanego w Rumunii, prawomocnego od 5 lat (12 czerwca 2013 r.).

71 Zobaczyć w szczególności, celem przypomnienia ogólnych zasad w przypadku zastosowania art. 15 rozporządzenia nr 2201/2003, wyrok z dnia 27 października 2016 r., D. (C-428/15, EU:C:2016:819, pkt 43).

72 Do porównania z pkt 44 wyroku z dnia 28 marca 2000 r., Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164), na mocy którego „stosowanie klauzuli porządku publicznego należy uważać za dopuszczalne tylko w wyjątkowych wypadkach, gdy gwarancje przewidziane w ustawodawstwie państwa pochodzenia oraz w samej Konwencji [z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej późniejszymi konwencjami związanymi z przystąpieniem do konwencji nowych państw członkowskich] nie są wystarczające, by chronić pozwanego przed oczywistym naruszeniem uznanego przez [konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisaną w Rzymie 4 listopada 1950 r.] prawa do obrony przed sądem pochodzenia”, oraz z wyrokiem z dnia 25 maja 2016 r., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, pkt 44–46 i przytoczone tam orzecznictwo).

73 Zobacz wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, pkt 55).

74 Zobacz wyrok z dnia 25 maja 2016 r., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

IV. Wnioski

96. Mając na względzie powyższe rozważania, proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne przedstawione przez Corte suprema di cassazione (sąd kasacyjny) w następujący sposób:

Artykuł 35 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych oraz art. 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 należy interpretować w ten sposób, że zakazują one, by naruszenie zasad dotyczących zawisłości sporu, ustanowionych w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, przez sąd, przed który wytoczono sprawę później, stanowiło podstawę nieuznania orzeczenia wydanego przez ten sąd ze względu na sprzeczność z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie.